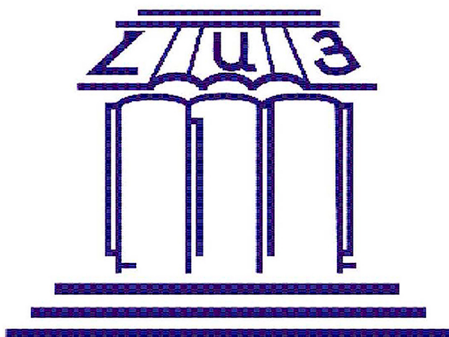

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

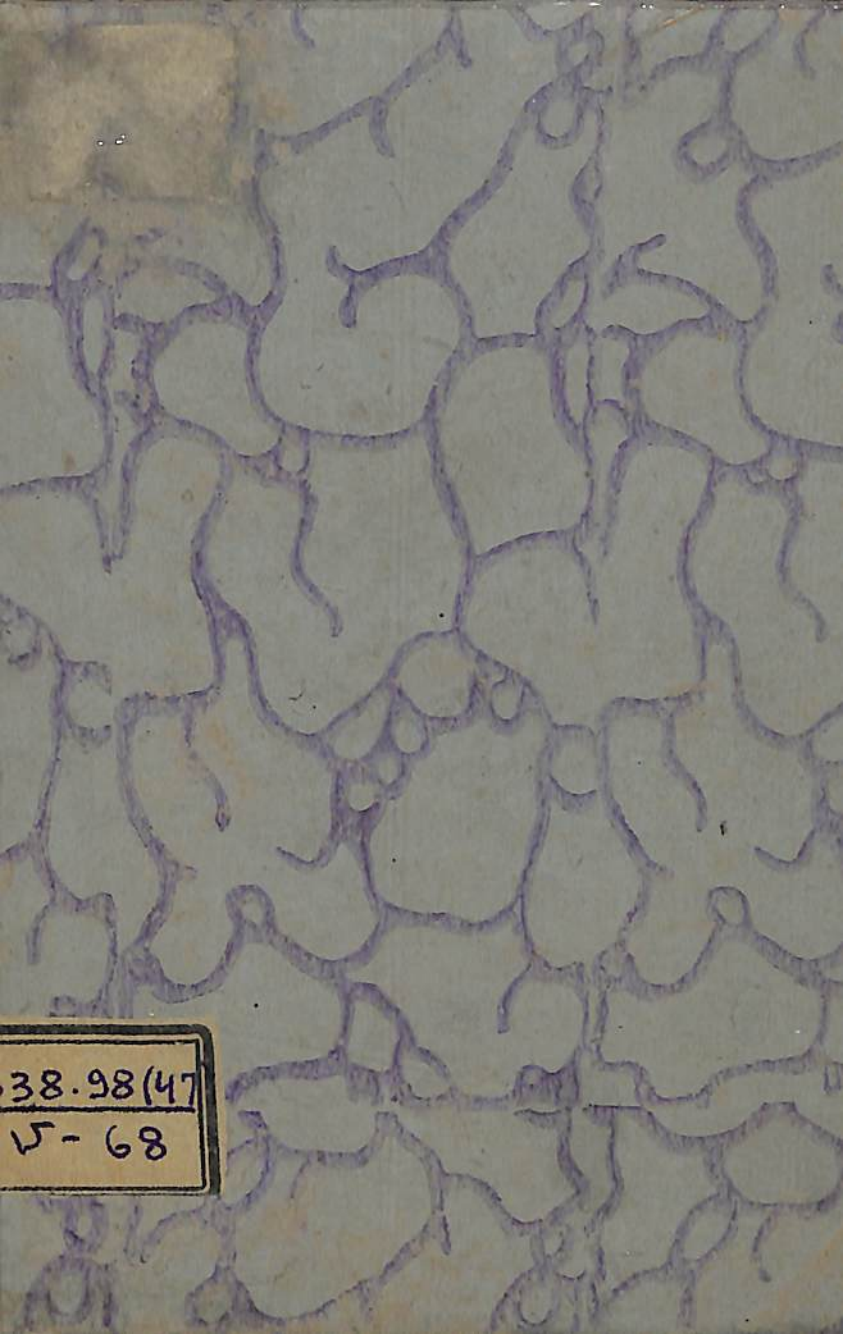
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

38.98(47)

V-68

335.55
562

Պատճարներ, բոլոր չեղարկվածները

338.98(47)

562 - 68 ԿՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 13

ԼԵՆԻՆԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՊԻՐԻԶՈՒՄ

300

500-06

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՈՒՆԵՐԻ ՎԵՐՏԱԿՈՒՄ

1924

6467

28 JUN 2013

32.238

8

300

1500-ՄԻ

2802-10

Վ. ՄԻԼՅՈՒՏԻՆ

ԼԵՆԻՆԸ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԻԶՈՒՄ

242

1. ԼԵՆԻՆԸ ՎՈՐՊԵՍ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐԴ

Ընկ. Լենինի անձնավորություն մեջ միացած էլին, բառիս ամենալայն իմաստով առած, խորունկ տնտեսագետն ու մեծ գործնական մարդը։

Մեր դժվարագույն, անցման շրջանում, պրոլետարիատի համաշխարհային շարժման զբաղված էր անցել, փորպես համաշխարհային սոցիալական հեղափոխություն նախընտրելու, մի մարդ, փորն ամենից լավ էր տիրապետում ժամանակակից գիտությունը։ Նա կատարելապես էր տիրապետում մարքսիզմի մեթոդին և, միևնույն ժամանակ, կարողանում էր առաջնորդել, ուղղություն տալ և ղեկավարել միլիոնավոր մասսաներին, կարողանում էր ամեն մի հարց գործնականապես դնել և իրականացնել, կիրառել կյանքում անդրբիլի մտածվածությունը և հաստատականությունը։

1003
19183

Նրա համար թեորիան և կենդանի իրական-
 նությունն անխզելի կերպով իրար ելին կապված:

«Անդ համար, ասեւ և նա իր ճառերից
 մեկում, — թեորիան մեռ ձեռնադէպ զբոժարու-
 թյունների հիմնադրումն ևս:

Այս մի գործվածքը պայծառ լույս և արվ-
 սում նրա բոլոր գիտական գրական գործերի
 բնույթի վրա: Այդ գործերում միշտ կենդանի
 իրականութիւն կա: Այդ աշխատութիւններն
 ինչի յետ փոքր վերաբերվեն, — հողային հարցի,
 ազգային, փիլիսոփայական, միջազգային
 պրոբլեմների և այլն պայքարի հեղափոխական
 թափ և հակառակորդին շեշտակի գործի յենթար-
 կելու շունչ են յերևան բերում:

Միևնույն ժամանակ նրա գիտական աշխա-
 տութիւնները գործադրում են իրանց փաստա-
 կան ավարների առատութեամբ: Ամենուրեք նա
 խնամքով ամենամանրամասն թվական տվյալներ
 եր հաշվարում իր յեղբայրացութիւններն ու մրա-
 քերը հաստատելու համար: Վ. Ի. Լենինի հետ
 աշխատած ընկերներին լավ հայտնի չէ, թե
 ինչպիսի խնամքով եր հաշվարում նա իրեն ան-
 հրաժեշտ նյութերը: Յերը նա արդեն ծանր հի-
 վանդ եր, այդ ժամանակ աշխատանքի գիտական
 կազմակերպութեան հարցին վերաբերող նյութեր
 եր պատրաստում և պահանջում եր, փոքր թե
 Ռուսաստանում և թե արտասահմանում այդ

հարցին նվիրված զբոքերի և հոգովածների փորձան
 կարելի չէ լրիւլ ցանկ կազմեն: Պրա շնորհիւ
 նրա պրակտիկ գործունեութիւնն եւ իր հիմ-
 նական մասում միշտ իր սկզբունքներին նախա-
 տարիւմ և ծայր աստիճանի հիմնադրված եր:

Նա կարողանում եր իրոք գործածել մարք-
 սիզմը գործնական կյանքում:

Նրա, փորպէս գործնական մարդու, ասան-
 նաւատակ գիծը նախ և առաջ այն եր, փոքր նա
 լայն կերպով եր գնում խնդիրները: Նա կարո-
 դանում եր ցանկացած դ մասնակի յերևույթի
 տակ ընդհանուր սրինակարգութիւն տեսնել և
 ուղած դ հարցը ընդհանուր պարզացման տեսա-
 կետից լուսաբանել:

Միջազգային, հողային, ազգային, վերջա-
 պէս անտեսական նոր քաղաքականութեան հար-
 ցերում հանդէս բերված նրա թեորիան ու
 պրակտիկան այդ բանի լավագույն սրինակներն
 են:

Նրա, փորպէս գործնական մարդու, յերկրորդ
 բուրահատուկ գիծն այն եր, փոքր նա գործնա-
 կանապէս լաշվի յեր ամուսն իրականութեանը:
 Ամենադաժան ծաղրի յեր յենթարկում նա այն
 ընկերների «Փանտաղիաները», փորնք առանց
 կոնկրետ պայմանները հաշվի առնելու ելին ա-
 նում իրենց այս կամ այն առաջարկը:

Ստատիստիկ արամաղնութիւնը, միլիոնների

շարժումը զգալու խնդրում՝ նա անորին տակ կերպով զարգացած հոտառություն ունեւր. աչդ հոտառությունն ոգնում էր նրան իրական պայմանները հաշվի առնելիս: Այս իսկ պատճառով, նա հաճուքով էր խոսում մասսաներից յեկած և գավառներից յեկած մարդկանց հետ և պահանջում էր, վոր աշխարհներին իր մաս տանեն:

Նրա բնավորության յերրորդ հատկանշական գիծն այն էր, վոր մեկ անգամ աստջնարված յեկ գիտակցված խնդիրը վճռականությամբ յեկ հաստատարվածությամբ էր իրագործում:

Բաղաբայիական պատերազմի ծանր ատելիներին նա իր վողջ յեռանդով ու վճռականությամբ պաշտպանում էր, որին տակ, Պարսեռափորման ժողկոմատի ղեկաւարտութան, կապիտալէր գերազույն ժողկոմխորհի ազատ առեւտրի կողմնակցության դեմ, և, բնդհակառակը, նեպիշրջանում նա նույնպիսի վճռականությամբ համաձայնեց Պարսեռափորման գործունեյությունը սահմանափակել, զարգացնել ազատ առեւտրական հարաբերությունները և, ժանափանդ ինչպէս հիշում եմ՝ գովում էր ընկ. Բաղաւին, վորպէս առաջին հաջողակ պիտերյան վաճառականի:

Լենինի բնավորության չորրորդ հատկանշական գիծն այն էր, վոր նա կարողանում էր իրեն շրջապատող աշխատողներ ընտրել, յեկ պրոնցկազմակերպել ու դատարարակել: Նա միշտ հե-

տեում էր, թէ ո՞վ յեկ ինչպէս և կատարում իր աշխատանքը: Յեկ, հնայած իր արտակարգ բնդունակություններին ու ուժերին, իսկական կոլլեգիալ աշխատող էր: Կարողանում էր մարդկանց վոչ թէ ճնշել, այլ հարկադրել, վոր աշխատեն:

Վերջապես, նրա բնավորության յինգերորդ գիծն այն էր, վոր կատարված աշխատանքի հաժաւ ինքն իրեն հաշիվ էր տալիս պարզ յեկ համարձակ կերպով:

Էնկ. Լենինը միշտ լիակատար անկեղծությամբ մասնանշում էր կատարված ախաները: Այսպէս և յեկել նա իր աշխատանքի բոլոր տաւրիներում: Բայց միևնույն ժամանակ նա վոչ թէ մոռացության էր մասնում, այլ ճշգրիտ կերպով հաշիվ յեր առնում հաջողություններն ու արդյունքները: Այս իսկ պատճառով նա վոչ լաւատէս էր, վոչ էլ անհուսալի հոռետես էր գառնում՝ անաշդությունների գեպում:

Սրանք են ընկ. Լենինի, վորպէս գործնական մարդու, բնավորության հիմնական գծերը: Պրանք, իհարկէ, բոլորը չեն: Բայց մեկ թվում և, թէ դրանք նրա ամենաբնորոշ գծերն են:

Այդ գծերը կատարելապէս վորոշ կերպով յերեան էր յեկել այն ասպարիզում, վորը մեկ ամենից ավելի մոտիկ և, այն է՝ տնտեսական և մասամբ էլ մեր արդյունաբերությունը կազմա-

կերպելու և կառավարելու տաղարիղում:

Գրել անտեսական տաղարիղում ընկ. Լենինի կատարած աշխատանքի մասին, նշանակում և գրել ժամանակակից եկոնոմիկայի մասին թե տեսականի և թե գործնականի: Թե մեկ և թե մյուս տաղարիղում նա նոր ազդեցություն և բացել և հսկայական աշխատանք և կատարել, վարի լրիվ նշանակությունը հեղհեռն ապելլե մեծ շափերով և յերևան զալու ժամանակը յնթադրում:

2. ԼԵՆԻՆԸ ՎՈՐՂԵՍ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՂԱԲԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐ

Տնտեսական քաղաքականությունը տաղարիղում ընկ. Լենինի գլխի հաստատունն էր, նա վարպետությունը տալ էր տանում իր նավը ժամանակակից բարդ հարաբերությունների խճճված պայմաններում:

Գոյություն ունի մի կարծիք, վոր իբր թե ընկ. Լենինը չէր նախատեսել անտեսական նոր քաղաքականությունը, այլ 1921 թ. ստեղծված ծանր պայմանները հարկադրեցին նրան այդ քաղաքականությունն անցնել:

Բայց ուսումնասիրելով նրա ճանքն ու հոգվածները, վոր արտատանել և գրել և նա սկսած 1917 թվից մինչև 1923 թ., տեսնում

ևս, վոր ընկ. Լենինը իր սովորական հետևողականությամբ վորոշ անտեսական քաղաքականություն և վարել. մի քաղաքականություն, վորը բղիկ և եկոնոմիկայի արդի պայմանները: Նյգ պայմանների մասին նա միանգամայն պարզ և վորոշակի կերպով խոսել և իր հոգվածներում և ճանքում 1917—1918 թվերին և այնուհետև հաճախ կրկնել և իր առածները:

Անցյման շրջանի անտեսական հարաբերությունների ընդհանուր գրությունը գնահատությունը յեղակեա ընդունելով և, վոր ընկ. Լենինը կոնկետ անտեսական քաղաքականություն և ստեղծում և ստուգում և այդ քաղաքականությունը պրակտիկայի և պրակտիկա ուսումնասիրելու միջոցով:

«Մենք պետք և սովորենք և կառուրենք աշխատել», ալս և այն մտախվր վոր քանիցս նրնչել և նրա ճանքում և գրույցներում:

«Մոտատանի եկոնոմիկան պրակտաբիատի զիկատատրայի շրջանում, գա մի պայքար և, վոր իր տալին քայլերն անող և մի հսկայական աշխատանքային պետություն մեջ կամունիստորեն միացած պետությունը միում և ապրանքային արտադրության և հույց մնացած, ինչպես և այդ արտադրության հիմքերի վրա վերածնվող՝ կապիտալիզմի գեմ»:

Ուստատանում աշխատանքը միացած և

կոմունիստներն այնքան, փորձանք փոր, մեկ կողմից վերացված և արտագրություն միջոցներին մասնավոր սեփականությունը և, մյուս կողմից, պրոլետարական պետական իշխանությունը խոշոր արդյունադործությունը համազգային մասշտաբով պետական ձեռնարկների յե վերածել, բանվորական ուժերը բաշխում և ձեռնարկների և անտեսություն զանազան ճյուղերին միջև և պետությունը պատկանող սպառման մեծաքանակ մթերքները աշխատավորության մեջ և բաժանում:

...կոմունիզմի «սուաշին քայլերին» մասին Ռուսաստանում մենք նրա համար ենք խոսում (այդպես և սակավ նաև մեր կուսակցություն 1919 թվին մարտին ընդունված ծրագրում), փոր այդ պայմանները մեզ մոտ միայն մասամբ են իրականացված, կամ ուրիշ խոսքով առած, «այդ պայմանների իրագործումը դեռևս նոր և սկսված:

Անցյալ շրջանում հասարակական անտեսություն հիմնական ձևերը՝ կապիտալիզմը, մանր ապրանքային անտեսությունը և կոմունիզմը են, իսկ հիմնական ուժերը՝ բուրժուազիան, մանր բուրժուազիան և մանավանդ գյուղացիությունն ու պրոլետարիատը:

Անցյալ շրջանի հասարակական անտեսություն ձևերի այդ ալիազանությունը և հիմնական ուժերի փոխհարաբերությունը հաշվի առնել-

լով և, փոր ընկ. Լենինը փորոշել և անտեսական քաղաքականության ձևը, ինչպես ռազմական կոմունիզմի, այնպես էլ անտեսական նոր քաղաքականության շրջանում:

Ռուսական կոմունիզմի շրջանի հիմնական անելիքներն են՝ արտագրության միջոցների ազգայնացում, հաշվառում, վերահսկողություն և պարենավորման պաշարի կենտրոնացումը պետություն ձևով:

Տնտեսական նոր քաղաքականության շրջանի անելիքները՝ ազգայնացրած արդյունաբերություն և գյուղատնտեսություն մերձեցում, շուկայի զարգացում, բանվորների և գյուղացիական մասսայի մերձեցում, կոոպերացիայի զարգացում:

Ընդհանուր նպատակը հետևյալն էր՝ ամրապնդել բանվորների և գյուղացիների իշխանությունը, բարձրացնել անտեսական կյանքը, սոցիալիզմի իրականացման անցնել:

1918 թվին հունվարին, խորհուրդների 3-րդ համագումարում ընկ. Լենինն ասում է.

«Պրոլետարական հեղափոխություն մեզ հայտնի ճանապարհը հետևյալն է. հակառակորդի դիրքերը զրավելով, մեր սխալների և մեր փորձառության միջոցով մենք պետք և իշխել սովորենք: Մենք բնավ չենք նվազեցնում մեր ճառագարնի զգվարությունները, բայց հիմնականը

մենք արդեն արել ենք... Յերբ մեզ մեղադրում էին բանվորական վերահսկողություն մտցնելու համար, վոր մենք արդյունադործով, առանձին համըքարություններին (ցեխ) չենք բաժանում՝ մենք արձանագրում էինք այդ անմատուցյունը: Բանվորական վերահսկողություն մտցնելիս մենք զիջեցինք, վոր զեռես բավական չերկար ժամանակ է անցնելու, մինչև վոր այդ վերահսկողությունը կտարածվի վողջ Ռուսաստանում, բայց մենք կամենում էինք հասկացնել, վոր միայն վարից սկսած վերանորոգություններն ենք ուզիլ համարվում, վորպեսզի հնարավորություն տանք բանվորներին, վոր իրենք վարից բնորեն անտեսական պայմաններին նոր հիմքերը: Այդ բանը չերկար ժամանակ է պահանջելու:

Բանվորական վերահսկողությունից մենք զեալի Ժողովրդական Տնտեսություն Գերագույն Խորհրդի ստեղծումն էինք գնում:

Միայն այդ միջոցն է, վոր միացած բանկերի և չերկաթուղիների ազդախաղմանը, վոր մոտ որերս և կատարվելու, նոր սոցիալիստական անտեսություն ստեղծելու հնարավորություն կա մեզ: Մենք շատ լավ ենք զիտակցում մեր գործի զմարությունը, բայց մենք պնդում ենք, վոր գործնականում սոցիալիստը նա չէ, ով իր հույսը աշխատավորական ժառանգության

ներքի բնագլխի և փորձառություն վրա գնելով և ձեռնարկում այդ գործը»:

Այս խոսքերով փաստորեն ուրվագծված էր անտեսական գործունեություն ծրագիրը:

Նոր կարգերի պատմանդանը կատարելու ուզին էր նշվում:

Այդ ուզիով ընթացավ մեր անտեսական գործունեությունը. 1918 թվի կեսից ուժեղացրած թափով սկսում է առաջ գնալ ձեռնարկների ազդախաղումը, 1919 թվից սկսած՝ առաիճանաբար ընդարձակվում է պետական մենաշնորհների շրջանը: Խորհրդային ադարատը չէր կարողանում այդ դարգացման պրոցեսին դադրեցնել առաջադիմել, և ընել, Լենինն առաջինն էր մտանալում նրա թերություններն ու պակասությունները, ամենուրեք ամենախիստ քննադատություն յենթարկելով նրան:

18, 19 և 20 թվականները քաղաքները և առաջին հերթին բանվոր զտատկարգի պարենավորման ամենածանր դրություն տարիններն էին:

Ընդ. Լենինն առաջ է քաշում պարենավորման գործի կենտրոնացման գիծ տանելու. դադարը և տանում է այդ գիծը՝ հացի պայքար կազմակերպելով:

«Մեր առաջ, — ասում էր նա 1918 թվի հունիսին, — այժմ կանգած է համայն մարդկություն համակեցություն ամենահիմնական խնդիրը»:

մենք պետք է հաղթենք սովին, զոնե անմիջապես թեթեացենք անմիջական տանջալից սովը, վրում բռնված են զույգ մայրաքաղաքները և յերկրագործական Ռուսաստանի տանյակ գաւառները: Յեւ վոր զլխավորն է՝ այդ խնդիրը առնելով ենք լուծել քաղաքացիական պայքարի պայմաններում, ամեն կարգի, ամեն տեսակի, ամեն գույնի և որիենտացիայի պատկանող շահագործողների կատաղի զիմադրության միջոցին, յերբ հեղափոխության դեմ է յեկած մի ամբողջ քաղաքական միություն»: Այս իսկ պատճառով «հացի ափեցուկն ամբողջապես մենք պետք է հավաքենք, պետք է աշխատենք ամբողջ պաշարը տանել կարիքի վայրերը և արդարացի կերպով բաշխել այն»:

Այս է այն հիմնական ուղին, վոր ընդհամարել էր ընկ. Լենինը քաղաքացիական պատերազմի այդ ծանր տարիների համար: Այդ ընդհանուր խնդիրները նկատի ունենալով, ընկ. Լենինը նախագծում է այն քաղաքականությունը, վոր պետք է վարելիք մենք անմիջականորեն առնական կյանքը զեկավարելու, բանվորական մասնաներին գրավելու, մասնագետներին ողտագործելու, պրեմիաների սխտեմ հաստատելու և այլ ստորաբեղներում: Նա մասնակցում է ամեն մի փոքր ի շատե խոշոր ձեռնարկության:

1921 թիվը Խորհրդային Ռուսաստանի դար-

գացման համար. բեկման տարի յեր: Հաղթանակ ապրման ճակատում և նոր ընթացք անտեսական ստորաբեղում:

Ընկ. Լենինն սկզբում, ըստ իր սովորության, մեծագույն զգուշությամբ մոտեցավ մեր պատմության այդ դարձակետին: Յեւ հիշում եմ այն առաջին մտքերի փոխանակությունը այդ առթիվ, յերբ նա ինձ իր մոտ եր կանչել: Խոսքը միայն «տեղական շուկա», տեղական ապրանքաշրջանառություն թույլատրելուն եր վերաբերում: Բայց կասկածից դուրս է, վոր դա միայն փորձնական բայլ եր: Յեւ հետագայում ընկ. Լենինը, ըստ իր սովորության, հարցն իր ամբողջությամբ դրեց:

Տնտեսական նոր քաղաքականության հիմնավորումը նա սովել է իր «Պարենհարկի մասին» հայտնի բրոշյուրում և Ռեկ 11-րդ համագումարում արտասանած իր ճառում:

«Կոմունիստական հասարակականության ծրագրի այն մասը, — ասում է նա, — վոր մենք կարող եյինք մի անգամից իրագործել, մասամբ տարբեր եր այն ամենից, վոր արվում եր լայն գյուղացիական մասնաշում, վորի վրա մենք խիստ ծանր պարհակ (повиновение) եյինք դնում, արդարացնելով մեր այդ քայլը նրանով, վոր պատերազմն այդ խնդրում անվարան քաղաքականություն է պահանջում: Այդ արդարացումը»

իր ամբողջ ծավալով առած, ընդունում եր գյուղացիությունը»:

Սա առաջին փուլն էր: Բայց նոր կացություն ստեղծվեց. պատերազմը վերջացել էր: «մինչդեռ ազգայնացված, սոցիալիզացիայի յենթարկված ֆարքիկներում, գործարաններում և խորհրդային անտեսություններում ստեղծված եկանոմիկայի և գյուղացիական եկանոմիկայի միջև մերձեցում չէր ստեղծվում... Այս բանն այնքան պարզ էր մեզ համար, ինչքան կուսակցություն մեջ այդ փուլ մի տատանում չկար այն մասին, թե անտեսական նոր քաղաքականությունն անխուսափելի չէ»:

Յեկ ընկ. Լենինն անորինակ ուղուցիկ գծերով և նկարագրում անտեսական նոր քաղաքականության լավանդակությունը:

«Մենք գյուղացիությանը նկատի առնելով ենք կառուցում մեր եկանոմիկան: Մենք պետք է այնքան փոփոխենք մեր եկանոմիկան և այնպես անենք, ինչքան մեր մերձեցյալներ իրար մեր սոցիալիստական աշխատանքը և այն աշխատանքը, ինչքան մեզ մի գյուղացի և զբաղված... Մեր նպատակն է վերականգնել մերձեցումը, ապացուցել գյուղացու գործերով, ինչքան սկսում ենք այն ամենից, ինչքան հասկանալի ու ծանոթ է նրան, ինչքան մասնաճիւղի յեն նրան նույնիսկ ներկայիս իր ազգաստության որերում, բայց չենք

սկսում այն տեղից, ինչքան գյուղացու տեսակետով հեռավոր է ու ֆանթաստիկ...»

Ահա թե ինչն է անտեսական նոր քաղաքականության նշանակությունը, ահա թե ինչն է հիմունքը մեր փոշ քաղաքականությանը:

3. ԼԵՆԻՆԸ ՎՈՐԴԵՍ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆՎԱՆ

Հեղաշրջումից հետո ստեղծված նոր տեսական հարաբերություններին մեկ կողմից անխուսափելիորեն հետևեցին անտեսական վարչություն հին կապիտալիստական ազարտալի խորտակումը, մյուս կողմից հակառակն նկատարող (сאותак) առաջացրին փոշ թե միայն կապիտալիստների կողմից, ինչքան հասկանալի էր, այդ տեխնիկական պերսոնալի մեջ:

Նույնիսկ վերջին տարվա մեր անտեսական կանքի փորձը, ինչքան լիովին հաստատում են այն, ինչքան մեր ծրագրել էր այդ ասպարիզի համար ընկ. Լենինը:

Մեզ մնում է կոնկրետացնել այն, ստուգել, փորձան կարելի է, ուղղել մեր սխալները և սովորել. աշխատել՝ սովորել, կազմակերպել, շինարարություն անել...

Այս տեսակետից ընկ. Լենինի որինակը պետք է միշտ ամեն մեկիս աչքի տեսքը լինի:

1919 թվի հունվարին, արհմիությունների 2-րդ համառուսական համագումարում ընկ. Լենինը գնում է այդ պրոբլեմը: Նա ասում է, վոր՝ «միայն բազմամիլիոն մասսաներն են կարող նոր հասարակության ստեղծողներ լինել: Ինչպես վոր հարյուրավորներն էլին ճորատաբերական շրջանի ստեղծարարները, ինչպես վոր կապիտալիզմի շրջանում հազարավորներն ու տասնյակ հարյուրավորներն էլին պետություն ստեղծում, — այնպես էլ այժմ սոցիալիստական հեղաշրջումը կարող է կատարվել միմիայն այն պայմամ, յեթե կառավարելու աշխատանքին ակալվ, անմիջական, գործնական մասնակցություն չույց տան պետության տասնյակ միլիոնավոր մասսաները: Մենք զբաղվում ենք, բայց դեռ զբաղվում ենք հասել: Տասնյակ միլիոնավորների ակալվությունն առաջացնել այս է մոմենտի պահանջը»:

Բնական է, վոր յերկիր կառավարելն ու վարչական ապարատ ստեղծելը չեն կարող գլուխ գալ միմիայն մասնավոր ու կենտրոնացված մեթոդով, — շինարարության պրոցեսը զրկալորադեպ ջածից էր պնում: Բայց ապարատի արժանիքն էլ հենց այդ էր: Տնտեսությունը սկզբներում, կապածից դուրս է, վոր գործնականի տեսակետից խոշոր պահանջներ ունեն, ծանրաշարժ էր, անկատար է շատ հաճախ չեն կա-

րողանում լուծել իր առաջ դրված խնդիրները: Բայց, ինչպես ընկ. Լենինն էլ էր հաճախ բնագծում, առաջին անգամն էր, վոր պետական իշխանության ապարատը բանվորների և գյուղացիների ձեռքով էր ստեղծվում:

Տնտեսություն կառավարելու ծրագիրը կազմելիս, ընկ. Լենինը հակադասում, առաջնակարգ նշանակություն էր՝ տալիս արհեստակցական միություններին:

Ինքսին հասկանալի յե, վոր մեր այս հոգվածում մենք չենք կարող քայլ առ քայլ հետևել այդ զարգացմանը և տնտեսություն կառավարելու ձևերին. բայց պետք է ասենք, վոր դրա բոլոր գլխավոր փուլերը առաջուց վարչապրոցն էլ. Լենինն էր:

Գործարանային կոմիտեներին մասնակցել էլին տալիս ձեռնարկների կառավարչությանը, արհմիությունները մասնակցության ձևերը հաճախ էլին փոխում այս փեց տարիների ընթացքում, Բայց այդ հարցն ընդհանրապես այսպես էր բնորոշել ընկ. Լենինը: ✕

«Արհեստակցական միությունները — ասել է նա Խորհուրդների 8-րդ համագումարում — կառավարող, իշխող, կառավարական գաղափարի կազմակերպությունն են, այն գաղափարի, վորը զիկառատության, պետական հարկադրանքն է իրականացնում: Դա մարտական կազմակեր-

պություն չի, դա հարկադրանքի՝ կազմակերպություն չի, — դա գաղափարակազմական կազմակերպություն է, գեպի կրթություն ներգրավող կազմակերպություն, դա վարչություն, անտեսարարության գպրոց է, կոմունիզմի գրպոց: Բայց գպրոցի սովորական տիպ չի. ամենին: Մեր առաջ փոշ թե գաղափարն է ուղեկերպին ևն կանգնած, այլ մի յուրահատուկ համադրություն այն ամենի, վոր կապիտալիզմից է մնացել և չեր կարող չմնալ և այն յերեմեյթի, վոր հեղափոխությունը և հեղափոխական-առաջավոր խումբը, այսպես կոչված պրոլետարիատի հեղափոխական առաջադրանքն է ստեղծում: Յեվ հենց այդ է առում և նա արհմիությունների գերը... Արհմիությունները պրոլետարիատի դիկտատուրայի սխառնմի մեջ, այսպես առած, միջին տեղ են բռնում՝ կուսակցության և պետական իշխանության միջև: Սոցիալիստական կարգերին անցնելու ժամանակ պրոլետարիատի դիկտատուրան անխուսափելի չե, բայց արդյունաբերական բանվորներին գլխավին կազմակերպելն այդ դիկտատուրայի գործը չե... Այնպիսի գրություն է ստացվում, վոր կուսակցությունն, այսպես առած, իր մեջն է բռնում պրոլետարիատի առաջադրանքն և այդ առաջադրանքն իրականացնում և պրոլետարիատի դիկտատուրան, վորովհետե, յեթե դիկտատուրան իրականացնող արհեստակցա-

կան միությունների պեսը չունենանք, չենք կարող պետական ֆունկցիաներ կատարել: Իսկ այդ ֆունկցիաները հարկադրված ենք կատարել մի շարք հատուկ հաստատությունների միջոցով, վորոնք նույնպես մի ինչ վոր նոր տիպի հաստատություններ են. այդ հաստատությունների շարքը խորհրդային սպարառն է»:

Այսպիսով հարցը հետևյալ բնույթն է ստանում. յերկրի անտեսական կյանքի վարչություն կազմակերպելը կատարվում է բանվորների միլիոնավոր մասսաներ գրավելու միջոցով:

Միլիոնավորների ակտիվությունը վորպես հիմք ընդունելով, առաջ է քաշվում ամիջապես խորհրդային սպարառնի և մասնավորապես յերկրի անտեսական վարչության սպարառնի կազմակերպության հարցը:

Ընկ. Դենիևը խիստ մեծ նշանակություն էր տալիս սպարառնին: Նա մասնաճյուղում էր, վոր գործնականի տեսակետից առանց լավ սպարառնի յերկիրը լավ կառավարելն անհնար է:

Քննադատելով և հարձակվելով մեր սպարառնի վրա, նա, չնայած գրան, լիովին հաշվի չեր առնում նրա հակաշակական նշանակությունը և ուշագիւր կերպով հետևում էր, թե այդ սպարառնում ո՞վ յեվ ի՞նչպես և աշխատում: Նա աշխատում էր սուսը քաշել ամենարնայունակ, ամենակտիվ բանվորների ու գյուղացիների՝ առա-

չափոր դիրքերը տալով նրանց այդպիսի սրտառամբ Ինչպես ամեն մի ապարատ, այնպես էլ թե պետական և թե անասական ապարատները տրամադիր են փորձ ուստինա, թղթափրու-թյուն և բյուրոկրատիզմ ստեղծելու:

Հսկայական նշանակութիւնն տալով անաս-տական փորձութեան ապարատի կառուցմանը, բնկ. Լենինը սկզբներում մոռնիկ, անմիջական կերպով մտանակցում էր ժողովրդական Տնտե-սութեան Գերագույն Խորհրդի աշխատանքներին, հետագայում էլ Աշխատանքի և Պաշտպանութեան Խորհրդի գլխին անցավ, փորձ անասական զործունեյութիւնն ամբողջապես իր մեջ էր միացրել: Այստեղ էս, անասական փորձութեան ձևերը փորձելիս, բնկ. Լենինը յերեան է գա-լիս փորձել զործի ընդունակ պրակտիկ մարդ, փորձ պրոֆեսիոնալ կադմակերպիչներին սովելի լով էր նկատում, թե կատարելու մեթոդնե-րի, և թե նույնինքն ապագարատի զործունեյու-թեան թերութիւնները և հաստատակամութեամբ պնդում էր, փոր անհրաժեշտ է անմիջապես շտկել այդ թերութիւնները: Այսպես կոչված զլավկիզմի *) շրջանում պարզվեց այդ սխառմի

*) Խորհրդայնացման առաջին շրջանում կոմի-տարիստները բազմապատ Էյին մի շարք զլավկներին (բլավկ): Գլավկիզմը մի հասուկ սխառմ էր, փոր հե-տագայում վերացվեց, Ծանոթ. թարգմ.

հիմանդութիւնը, փորի հիման վրա հետագայում կառավարելու միանձնյա սխառմ և անձնական պատասխանատւութեան սկզբունք մացրվեց:

Դեռ ևս 1918 թվին, ժողովրդական տնտե-սութեան խորհուրդները յերկրորդ համառուսա-կան համագումարում, նա ասել է. «Ժողովրդա-կան տնտեսութեան խորհուրդներին, զլավկներին և կենտրոններին (որին. Լուսժողկոմատի ախա-ղակիական կենտրոն: Ծան. թարգմ.) մենք ան-պայմանորեն պահանջելու յենք, փոր կատար-րելու կողմից սխառմը չարտահայտվի վայ-րախոսութեամբ, բանաձևեր գրելով և ծրագրեր կադմելով ու դախոսյին հոգեբանութիւն հան-դես բերելով: Դա անթույլատրելի յէ: Մենք անհնդ կերպով պահանջելու յենք, փոր ժող-տրնտխորհի ամեն մի աշխատավոր, զլավկի ամեն մի անգամ գիտենա, թե անասութեան վոր ճյուղի համար է նա առանձնապես պա-տասխանատու... Պետք է հարց հարուցել, փոր կողմիցիայի ամեն մի անգամ և պատասխանատու հաստատութեան ամեն մի անգամ՝ իր ձեռքն ասնի մի վորեւ գործ և նրա ամբողջ պատաս-խանատւութեանն ինքը կրի: Անպայման ան-հրաժեշտ է, փոր այս կամ այն ճյուղի կառա-վարութիւնը վերցնողը պատասխանատու լինի այդ ճյուղի և արատորութեան, և բաշխման համար»...

Ընկ. Լենինը անտեսական ապարատի հարցին այսպես եր դնում գեոեա 1918 թվին: Վերջին տարիների ընթացքում նա հաճախ եր դառնում այդ խնդրին, և նրա ճառերից մեկը (Բանդյու-դանսիւթյան ժամին), վոր նա արտասանեց 1923 թվին, նույնպես անտեսական ապարատի բարելավման հարցին եր նախընտրած:

«Մեր պետապարտարի գրությունը, — ասում ե նա, — այնքան ախուր ե, յեթե շատենք՝ անհու-սալի, վոր մենք պետք ե մտածենք՝ նույն իսկ այն մասին, թե ինչ աստիճան ուժգին պետք ե լինի մեր կոխը նրա թերությունների դեմ, լավ հիշելով, վոր այդ թերությունների արմատը ան-ցյալի մեջ ե թաղված, վորք թեև շուտ ե տված, բայց վերջացված չի և գեո ևս հեռավոր անց-յալի սեփականություն չի գտել»:

Վերևում յես արգեն ասացի, վոր ընկ. Լե-նինը մի անորինակ ընդունակություն ուներ, վորով կարողանում եր հարկադրել, վոր աշխա-տեն իր շրջապատողները և ոգտագործում եր այն ամենն, ինչ վոր անհրաժեշտ եր, վորոշակի գրված նարատիկներն իրագործելու համար: Նա հասկանում եր, վոր այն ժամանակ, յերը, ինչ-պես արհմիություններն, այնպես ե կոմունիս-տական կուսակցությունը գուրկ ելին կառավար-տելու փորձից, յերը չունեյինք անտեսակա-

վարչության մի շարք ճյուղերի պահանջած մաս-նադիտական գիտելիքները, — ասանց մասնագեա-նների անկարելի յեր գլուխ հանել: Այդ հարցն ընկ. Լենինը են գլխից առաջ քաշեց: Ժողանու-խորհների նույն այդ Զ-րդ համագումարում նա հայտարարում ե. «Ժամանակ ե, վոր մենք հրա-ժարվենք մեր նախկին նախապաշարումներից և աշխատանքի կանչենք բոլոր այն մասնագետնե-րին, վորոնք պետք են մեզ»:

Յեւ նա հետագայում ցույց ե տալիս, վոր ասանց մասնագետների մասնակցության, միայն կոմունիստների ձեռքով նոր կարգեր բու-տեղծելը՝ ակնհայտ ուստալիս յե: Այս պատճա-ռով նա առանձին ուշադրությամբ, առանձին խնամքով և վերաբերվում մասնագետներին արն-տեսական վարչության աշխատավորների շար-քերը քաշելու փորձերին: Ընկերները գիտեն, թե ինչպիսի մեծ ուշադրությամբ եր վերաբեր-վում ընկ. Լենինը թե Խորհրդային Ռուսաստանի ներսում, թե արտասահմանից փոքր ի շատե-խոշոր մասնագետներին գործի կանչելու հարավորությանը և ինչպիսի պատրաստակա-մությամբ եր ընդառաջում այդ բնույթին ունե-ցող առաջարկներին և հարավորություններին: Հաճախ, խիստ հաճախ եր կարվում ընկ. Լենինն իր ամենակարեւոր գործերից, վորպեսզի ան-ձամբ պայմանավորվի այս կամ այն մասնագե-

տի հետ: Ժողովրդական Տնտեսութեան Գերա-
զույն Խորհրդի նախագահութեան բոլոր աշխա-
տողներն փիճակվել և ներկա լինել ընկ. Լենին-
նի ընդունելութեաններին. մենք բոլորս ել այն-
տեղ նրա պահանջով տանում եյինք այս կամ
այն մասնագետին, վորոնց հետ նա անձամբ եր
խոսակցում:

Վերջապես, ընկ. Լենինն ամենակարեւոր
հարցերից մեկն եր համարում այն հարցը, վոր
վարչական ապարատը մեծ ծանրութեան և մեր
պետական բյուջեյի համար և այնուհետեւ բա-
ցատրում եր, վոր ապարատի բարդութեանը շատ և
խանդարում աշխատելուն: Բազմաթիւ նիստեր
են նվիրվել այդ հարցերի ի հայտ բերելուն և
ապարատի պարզեցման ու եժանցման հետ
տանջութեան ունեցող հարցերին:

Այսպիսով, վարչութեան կազմակերպման և
վարչական ապարատի կազմակերպման սուպա-
րիզում ընկ. Լենինը, վորպէս հիմնական սկզբ-
բունք, առաջ եր քաշում մասսաներին և մաս-
սայական աշխատավորներին (մասսայից յեւած
աշխատավորներին) դեպի վարչութեան և աշ-
խատունակ ճկուն ապարատի կազմակերպ-
ման հարցը: Նա գտնում եր, վոր անհրաժեշտ
և դեպի այդ ապարատի աշխատանքը դրավել
բոլոր անհրաժեշտ մասնագետներին, այդ ապա-
րատը գիտական հիմունքների վրա դնելու, կամ,

սովելի ճիշտ ասած, այդ ապարատը գիտական
հիմունքներով ստեղծած կազմակերպութեանների
տիպին մոտեցնելու համար: Այս պատճառով նա
հակայական նշանակութեան եր տալիս աշխա-
տանքի գիտական կազմակերպութեանը և աշխա-
տանքային կարգապահութեանը: Սրանք են ընկ.
Լենինի կողմից անտեսական վարչութեան սու-
պարեզ մտցրած սկզբունքները:

1. ԼԵՆԻՆԸ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱ- ՏԱՆՔԻ ԱՍԴԱՐԻՋՈՒՄ

Ընկ. Լենինը վոչ թե միայն ուղղութեան
եր տալիս և ղեկավարում եր անտեսական քա-
ղաքականութեանը, վոչ թե մեծ մասշտաբով
հիմնավորում եր յերկրի անտեսական կյանքի
կառավարումն ու ապարատի կառուցումը, այլ և
ամենատանկալի մասնակցութեան եր ցույց
տալիս այդ սուպարիզում տեղի ունեցող, նախա-
մանը, գործնական աշխատանքին:

Միայն նրա ղերբնական աշխատունակու-
թեանն եր կարող դիմանալ այն մեծ ու բազ-
մակողմանի աշխատանքին, վոր կատարում եր
նա: Ժողովրդական կոմիտաների Խորհրդի և
Աշխատանքի ու Պաշտպանութեան Խորհրդի նա-
խագահ լինելով և միշտ միջադպարին շարժման,
միջադպարին քաղաքականութեան, յերկրի ներ-

բին քաղաքականութեան հարցերով՝ զբաղված լինելով հանդերձ՝ նա միևնույն ժամանակ կարողանում էր մեծ ուշադրութեամբ և ահագին ուժ ու յեռանդ նվիրել զուտ-պրակտիկ աշխատանքին:

Այստեղ էր, վոր ամենից շատ էր զարմացնում ընկ. Լենինին մեջ բյուրոկրատիզմի վորեւ նշույլ անգամ չլինելու հանգամանքը: Բայց նա միայն բյուրոկրատիզմի, այսպէս ասած, զաղափարական հակասակորդը չէր, այլ բյուրոկրատիկ զծերից միանգամայն ազատ աշխատավորի որինակ էր ապիս: Նրա համար գործնական արդյունքը, անմիջական գործողութեանը միշտ առաջին պլանի վրա էլին զանվում, և նա իր վողջ յեռանդը լարելով, կարողանում էր այդ արդյունքներին հասնել, նա սովորեցնում էր իրեն շրջապատող բնկերներին, վոր չպետք է լրավականանալ լով թղթի վրա վորոշումներ ու միջոցներ արձակելով: Ընկ. Լենինին հետախոսի զանցը միշտ նշանակում էր, վոր նա վորեւ քաղվածք և ուզում այն մասին, թե ինչ վիճակում և զանվում այս կամ այն վորոշման իրականացման խնդիրը: Ընկ. Լենինը միշտ անձամբ էր գնում այն տեղերը, վորտեղ պետք էր ստուգել, թե ինչպէս և կառարվում այս կամ այն վորոշումը. նրա գեղավար սկզբունքն այն էր, վոր իր աչքն ուրիշի աչքից ավելի լավ և տեսնում:

Յեւ արդեն հիշատակել եմ, վոր 1918 թվին յեղել է մի շրջան, յերբ ժողովրդական Տնտեսութեան Գերագույն Սորհրդի առաջին նախագահ ընկ. Ոսկնսկու մեկնումից հետո, ընկ. Լենինն ամենաանմիջական, ամենամոտիկ մասնակցութեամբ և ցույց ավել ժող. Տնտ. Գեր. Սորհրդի նախագահութեան աշխատանքներին, և վերջինս հաճախ է ընկ. Լենինին հետ ժողովի նստել՝ ընթացիկ հարցերը լուծելու համար: Հետագայում, աշխատանքով ծանրաբեռնված լինելու պատճառով, ընկ. Լենինը հեռացավ ժող. Տնտ. Գեր. Սորհրդի աշխատանքներին անմիջական կերպով մասնակցելուց, թեև նա միշտ էլ ուշադիր կերպով հետևում էր նրա գործունեւութեան ընթացքին: Բայց այնուհետեւ, վարչութեան անտեսական ֆունկցիաներն Աշխատանքի և Պաշտպանութեան Սորհրդին անցնելուց հետո, ընկ. Լենինը նորից և նվիրվում յերկրի անտեսական կառավարչութեան բազմաթիւ գործնական հարցերին և այս անգամ արդեն մինչև իր կյանքի վերջին օրերը չի հեռանում այդ աշխատանքից:

Անհրաժեշտ և հիշատակել, վոր գործնական անտեսական աշխատանքի ասպարիզում ընկ. Լենինը հակայական նշանակութեամբ էր տալիս տեխնիկայի զարգացմանը և տեխնիկական բարենորոգումներին: Ազանութեամբ ձեռք զարկեց

Նա առաջ քաշված երկարոֆիկացիայի գործին և ջերմեռանդ երկարոֆիկատոր հանդիսացաւ, գեպի այդ ասպարեզը դրաւելով աշխատողներին ուշադրութիւնը, այդ գաղափարը ազդեցիկացի և պրոպագանդի նյութի գարձանելով վորովհետեւ նա լավ էր իմանում, վոր յեթե տեխնիքական բարենորոգումների չդիմենք, և այդ ասպարեզում յեռանդուն կերպով լարված աշխատանք չթափենք, — դեռ ևս յերկար ժամանակ մեր յերկիրը անտեսապես պետք է կախված լինի առաջագեմ կապիտալիստական արդյունաբերական յերկրներից:

Նույնպիսի ուշադրութեամբ էր վերաբերվում ընկ. Լենինը նաեւ հում նյութի և վառելիքի ու մեր արանսպորտը բարելավելու հարցերին ու պրոբլեմներին: Հանգուցյալ Մարկսիւմը ասելով թէ երբեք չենք տեսնում ամբողջ ժամեր անցկացնել հեռախօսի մոտ, վորպէսզի հաղորդի նրան գնացքների յերթեփեկութեան և բեռներն այս կամ այն կէտը փոխադրելու ու հասցեւելու մասին: Թուրքեստանի մելիորացիայի հարցին նվիրված նիստին (ինժեներ. Բոշենկրամովի գեկույցին) ընկ. Լենինն անձամբ յեկավ խորհրդային Զ-րդ տուն, վորպէսզի ծանոթանա գեկուցողի ծրագրերին: Նա նույն կերպ յեկավ պետական կառուցումների կոմիտեյի վերակազմութեանը նվիրված նիստին վրոպեսզի անձամբ մասնակցի

այդ հաստատութեան վերակազմութեան գործին: Իր աշխատանքի մեջ անորինակ կերպով ճշտակատար լինելով, ընկ. Լենինը պահանջում էր վերահսկողութեան յենթարկել նաեւ ուրիշների աշխատանքի ճշտակատարութիւնը. այդ խնդրում ամեն մի թերացում նրան հուզում էր և նա անձամբ հետ մնացածներին առաջ քշելու միջոցներ էր ձեռք առնում:

Միայն ընկ. Լենինի, վորպէս գործնական աշխատողի, անմիջական մասնակցութեան շնորհիւ էր, վոր Ժողովրդական կոմիտարների Խորհրդի և Աշխատանքի ու Պաշտպանութեան Խորհրդի աշխատանքը կարողացավ տալ այն հսկայական արդյունքները, վոր յերևան յեկան վոշթե միայն կենտրոնում, այլև տեղերում: Այդ ասպարիզում աշխատելով, ընկ. Լենինն իր սրինակով ցույց տվեց, թէ ինչպէս տեսաբանը, պարագլուխը կարող է միևնույն ժամանակ նաեւ հիմնադիր պրակտիկ, գործնական և կյանքի ամենաուրշա հարցերում իսկ ճշտապահ աշխատող լինել:

Ընկ. Լենինը համաշխարհային պրոլետարիատի հանճարեղ առաջնորդն էր, վոր վաղուց էր նախատեսել այն ուղին, վորով ընթանում է համաշխարհային պրոլետարիատի, համաշխարհային սոցիալական հեղափոխութեան զարգացումը: Բայց, ինչպէս մենք տեսնում ենք և ինչպէս

փոր գիտենք, ընկ. Լենինը փոշ թե միայն հան-
ճարեց տեսարան եր, այլև պրակտիկ աշխատող
եր այն ասպարիզում, փորակեց նոր հասարակու-
թյան հիմքն եր գրվում: Անցման շրջանի պայ-
մաններում, խճճված հարաբերությունների ժա-
մանակ ասանձնապես կարևոր և անհրաժեշտ և
բացահայտ, փորոշ, մտածված ու սկզբունքային
տեսակետից կայուն ուղղությունը և այդ ուղ-
ղությունն ընկ. Լենինն եր տալիս:

Միևնույն ժամանակ, կապիտալիստական
գաղափարի հետ պայքարելիս, փորը հիանալի
կերպով կազմակերպված և թե տեխնիքական և
թե ռազմական տեսակետից, անհրաժեշտ եր
պրակտիկ, գործնական վերաբերմունք ցույց
տալ գեղի այդ պայքարը, և այդ վերաբերմունք
ցույց տալով ու պայքարը այդ ձևով տանալը՝
զարձյալ ընկ. Լենինն եր:

Համաշխարհային պրոլետարիատը, հանձինս
ընկ. Լենինի, կորցեց իր հանճարեղ պարագլ-
խին, իսկ մարգիկությունը գրկվեց իր ամենա-
խելոք ներկայացուցչից:

Ն. ՂՈՐԴՈՐՈՎ

ԼԵՆԻՆԸ ՅԵՎ ԳԻՏԱԿԱՆՏԵԽՆԻ- ՔԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Գիտություն և տեխնիկայի հարցերին վյա-
դվալի Ելլիշը հակայական նշանակություն եր
տալիս: Նա հաճախ եր ասում, փոր՝

«Առանց նորագույն տեխնիկայի, առանց
նոր գիտական գյուտերի՝ մենք կամենալով չենք
ստեղծի: Մի հատ լավ աշխատող լաբորատորական
տվիլի կարևոր և, քան մեր տանյակ խորհրդա-
յին հիմնարկությունները:»

Ահալին ուշադրությունը եր վերաբերվում նա
գանազան գյուտերին, և զբաղեցրեց շատերը հրա-
պուրում և ինչ նրան, մանավանդ աշխատիկները,
փորանց գործադրությունը թվում եր թե անմի-
ջապես պետք և ոգուտ բերի և վշտանում եր,
յերը փոր մանրամասն պարզաբանումներից հետո
պարզվում եր, փոր խիստ հրապուրիչ գյուտը
սխալ հաշիվների վրա չե հիմնված: Քանի նշանավոր
«աճարկու» գրություններ են ստացել մեր այս

հարցերով հետաքրքրվելու ժամանակ՝ և զանազան
և առաջարկում է գիտություն ձեռնարանին նշա-
նակել այն հարցերը, վորոնց սահմաններում
ձեռնարանը կարող է ավելի մոմենտի համար ող-
տակար գործունեություն ծավալել: Միևնույն
ժամանակ Վլադիմիր Իլյիչը պաշտպանում է
յերկու գիտական տեխնիքական ուսումնասի-
րություն խորհրդային հիմնարկ ստեղծելու նա-
խագիծը, վորենք, կարծեմ, առաջինն էյին Ռու-
սաստանում, զբանցից մեկը Նիժնեգորոյյան ուս-
գիտ յարտոստորիան է, վորն այժմ համաշխարհա-
յին նշանակություն է ստացել, և մյուսը Ռու-
սաստանի մանդատները ինստիտուտն է
(Императорский институт), վորը, գժբախտաբար
պատշաճ չափով չզարգացավ: 1918 թ. գեկ-
տեմբերին Վլադիմիր Իլյիչը համաձայնություն
է տալիս կենտրոնական գիտական տեխնիքա-
կան գեկավարող պետական մարմին ստեղծելու
նախագծին, այս հիմնարկի նպատակը պետք է
լիներ յերկրում գիտական տեխնիքական աշ-
խատանք կազմակերպելը: Նախագծի հետագա
քննություն արդյունքն այն է լինում, վոր Գի-
տություն և Տեխնիկայի ժողովրդական կոմի-
տարխատ հիմնելու փոխարեն, ինչպես նախնական
ծրագրում նախատեսանված էր՝ գիտական տեխ-
նիքական բաժին է ստեղծվում ժողովրդական
Տնտեսության Գերագույն Խորհրդին կից: Բայց

այդ բաժնի համար նախագծված փունկ-
յիաները սրահաճվում են, և նրան իր գործե-
րով անմիջական կերպով ժողովրդական կոմի-
տարներին Խորհրդին դիմելու իրավունք է վերա-
պահվում: Վլադիմիր Իլյիչի մշտական պաշտպա-
նությունը վաչկելով, գիտական տեխնիքական
բաժինը խիստ ծանր պայմաններում մի շարք
լուրջ գիտական հետախույզություն ինստի-
տուտներ և հիմնում:

Վլադիմիր Իլյիչը գտնում է, վոր մեր տեխ-
նիքական ուժերը պետք է սուսար յերկրների գի-
տությունն ու տեխնիկային ծանոթ լինեն. նա
այդ ինդրին հսկայական նշանակություն էր
տալիս: Նա հանձնարարում է Ռուսականցեյան
թանգարանին, Հանրային գրադարանին և մի
շարք այլ հաստատությունների, վոր մեր գի-
տական հրատարակությունները սխառմաբիկ
կերպով փոխանակեն արաստահմանի նույն տի-
պի հրատարակությունների: Նա: Միևնույն ժա-
մանակ Ռուսաստանը սուսար տեխնիկային ծա-
նոթացնելու համար, Բերլինում հասուկ բյու-
րոյն կազմվում: Վլադիմիր Իլյիչը հանձնարա-
րություն է անում ժողովրդական Տնտեսության
Գերագույն Խորհրդին, արաստահմանի գիտու-
թյանն ու տեխնիկային ծանոթացնելու գործն
այնպես կազմակերպել, վոր մեզ մաս յեվրո-
պական և ամերիկյան ամենապատարյալ մեքե-

Նախերից ամեն մեկից մի քանի հաս զործի վրա լինեն, փորպետի բոլոր ցանկացողները կարողանան տեսնել: Դժբախտաբար Վլադիմիր Իլյիչի ինչպես այս, այնպես ել մի շարք ուրիշ խիստ կարևոր հանձնարարություններ չկատարվեցին մի շարք պատճառներով: Կամ միջոցների բացակայություն պատճառով, կամ անկարողություն հետևանքով, կամ շնորհիվ խորհրդային ապարտախ մի շարքը յուրակրատիկ աշխատակիցների գիծազրույթյան, փորձեր հաճախ, բայց Վլադիմիր Իլյիչի արտահայտություն, մեր դեմ եին գործում, — կամ նրա համար, փոր Վլադիմիր Իլյիչի հանձնարարություններն անիրագործելի և ֆանթաստիկ ելին թվում, և ինքը՝ այս կամ այն դիտավորությունով, չէր սնդում զբանց իրականացման վրա: Բայց յերբ փոր Վլադիմիր Իլյիչն անձամբ եր ձեռնարկում այդպիսի դիտավորությունների կատարման, նրա ձեռքերում զբանք արագությունով մարմին, միս ու արյուն ելին առնում և կենսագործվում ելին հանձարեղ հաստատակամությունով:

Վլադիմիր Իլյիչը հատուկ հատատակամությունով սրահանջում եր մեր զրադարաններում ունենալ՝ պատերազմի տարիներին և նրանից հետո արտասահմանում յույս տեսած ամբողջ դիտական և տեխնիքական զրականությունը: Ի Դժբախտություն և համոթ մեզ՝ այդ ավանդը

դեռ կատարված չի: Որինակ, Մոսկվայի բարձրագույն տեխնիքական դպրոցի զրադարանում, փոր մինչև պատերազմ լավագույն տեխնիքական զրադարաններից մեկն եր համարվում, 1914—1922 թ. թ. յույս տեսած համարյա թե փոշ միտար լեզվով զրած գիրք ու հանդես չկա:

Վերջերս Վլադիմիր Իլյիչը յերևան բերեց մի բոլորովին բացառիկ հետաքրքրություն դեպի գյուղատնտեսական դիտությունը: 1922 թվառա, յերբ Վլադիմիր Իլյիչն արդեն հիվանդ եր, Մարիա Իլյինիչնայի միջոցով մի հանձնարարություն ուղարկեց ինձ, փորպետի հախաբան և հետ Ռուսաստան բերեմ (յես արտասահմանում ելի) «վերածնված յերկրին» վերաբերող բոլոր նյութերը: Նամակում փոշ մի բացատրություն չկար այն մասին, թե ի՞նչ և այդ, «վերածնված յերկիրը»: Մենք անել զրություն մեջ ելինք և ամաչում ելինք խոստովանել, թե արտասահմանում այնքան ենք հետ մնացել խորհրդային Ռուսաստանի կյանքից, փոր չենք հասկանում, թե ի՞նչ և «վերածնված յերկիրը»: Ամաչում ելինք խոստովանել Վլադիմիր Իլյիչին մեր չը դիտենալը: Ել տեղ չմնաց արտասահմանում, փոր յես տեղեկություն հարցրած չլինեմ այդ «վերածնված յերկիր» մասին: Բացարձակապես փոշ-փոք փոշին չգիտեմ: Վերջապես համոզվելով, փոր մյուս ընկերներն ել այդ հարցը

մատին վաղ մի գաղափար շունեն, յետ նամակ
գրեցի Մոսկվա և անկեղծորեն խոստովանեցի
Վլադիմիր Իլյիչին իմ չզիտնալը և այն, վոր
կամենում եյի այդ բանը թաղցնել նրանից։
Հարցր շատ հեշտ լուծվեց։ Պարզվեց, վոր «վե-
րածնված յերկիրը» մի գիրք և, վոր գրել և ամե-
րիկացի Հարվուդը և սուսերենի յե թարգմանել
հանդուգյալ պրոֆեսոր Տեմիրյազեր։

Այդ գրքում խիստ համոզեցուցիչ ձևով
նկարագրված են այն նվաճումները, վոր Ամե-
րիկան և արեւ գյուղատնտեսական գիտություն-
ների գործադրության տապալիզում։ Հետազա-
յում, իմ Մոսկվա վերադառնալուց հետո, Վլա-
դիմիր Իլյիչը, արդեն անկողնում պառկած, հա-
ճախ «վերածնված յերկրի» հարցին եր գառ-
նում և իր գառը գծագրությունն եր հայտնում
մեր անշարժության և բյուրոկրատիզմի համար,
վորոնց շնորհիվ մարդիկ չեն կարողանում աեա-
նել, թե ինչ կա իրենց առաջը։ Մեզ մոտ «վե-
րածնված յերկրի» նշաններ չկան», ասում եր
Վլադիմիր Իլյիչը։ Տեղեկացէք Հոգեօգիտմաում,
թե քանի վաղան կատարելագործված սերմ և
բերված արտասահմանից» խիստ հետաքրքրվեց
նա նաև մեր «Էյուտեր Բերբանկի» (Էյուտեր
Բերբանկը նշանավոր ամերիկացի գիտնական և,
վորի մասին շատ և խոսվում Հարվուդի գրքում)
աշխատանքներով և ինքնու Միշտրինով, վորը

Տամբուլի նահանգի կողովի գալտում զանազ
իր անկարանում հրաչքներ եր գործում։ Մի-
շտրինի բուսցրած նոր զարմանալի բույսերի
նմուշները Մոսկվա եյին ուղարկվել և զարնա-
նը պետք և անկվեյին Գորկայում, վորպեսզի
Վլադիմիր Իլյիչը կարողանա անձամբ հախա-
տիանալ, թե ինչ նվաճումներ և արել ուս
գյուղատնտեսական գիտությունը։

Վերջին ժամանակներս, ուղարկւով Վլադի-
միր Իլյիչի անունից և մատնանշելով այն մեծ
նշանակությունը, վոր առլիս եր նա գյուղա-
տնտեսական գիտություններին, գիտական
ուսումնասիրություններին և այդ ուղում-
նասիրությունները գործնականում կիրառելուն,
հաջողվում եր փոքր ինչ նպաստել Մի-
շտրինի աշխատանքներին, ինչպես և աննշան
չափերով սմանդակել պրոֆեսոր Արցիբաշևի կա-
տարած աշխատանքներին գենդրոլոգիաչի (տն-
տատային բուսականության տեսակաների կա-
տարելագործություն) և նոր բույսերի ներմուծ-
ման տապալիզում։

Դեռ ես չի հաջողվել, բայց, հավանորեն,
կը հաջողվի նպաստել այն հսկայան գործնական
նշանակություն ունեցող գործին, վորն
սկսված և Վլադիմիր Իլյիչի նախաձեռ-
նությամբ և համաձայնությամբ, մեր խոսքը
գյուղատնտեսական միկրոկենսաբանության մա-

աին և (հատուկ բախտերիաների բազմացումը և տարածումը. այդ բախտերիաները նկատելի չափերով լավացնում են նրա բերքը), վորով պրոֆեսոր Ռմեյսոնսկին և նրա շուրջը հավաքված այդ գործի միակ մասնագետ մարդկանց մի խումբ և զբաղվում:

Հսկայական ոգնություն և ցույց տվել Վլադիմիր Իլյիչը Շատիրովյան փորձնական կայանին, վորը մեծ մասշտաբով և դնում վարսակի կատարելագործված սերմերը բազմացնելու խնդիրը, վորն ահագին նշանակություն ունի և իրական արդյունքներ և տալու ամենամոտիկ ապագայում:

Անհրաժեշտ և հիշատակելի նաև այն, թե Վլադիմիր Իլյիչն ինչպես եր վերաբերվում դեպի գիտություն գործիչներն ու գիտական — տեխնիքական հարցերը: Գիտություն աշխատավորին Վլադիմիր Իլյիչը գնահատում եր վոչ թե միայն ըստ նրա տաղանդի, խելքի, գիտական աշխատությունների և պետական մոտեցման, այլև նախաձ այն բանին, թե ինչպես եր կարողանում նա հարմարվել խորհրդային պայմաններին և նախաձ նրա ցանկությունը՝ ազնվությունը ծառայելու աշխատավորության ոգտին: Քաջայման և սովի տարիներին գիտություն աշխատավորներին ցույց տվող ոգնություն համար գիտությունն ամբողջապես պարտական և Վլադիմիր Իլյիչին:

Վերը լայնարտությունը ընդառաջեց դիտնականների կյանքը բարեկամոգ կենտրոնական հանձնաժողովի պահանջներին: Մի շարք անհատ դիտնականների Վլադիմիր Իլյիչը առանձին հոգատարությունը և ուշադրությունը եր վերաբերվում. այդպես և վերաբերվել նա, որինակ, դեպի ակադեմիկոս Պավլովը: Վլադիմիր Իլյիչը տառնյակ անգամներ ստուգում եր, թե նրան ոգնություն ցույց տրված և, թե վոչ, վո՞րն և այդ ոգնությունը, չկան արդյոք վորեկ արդելքներ, արված և այն ամենը, ինչ վոր պետք և, և շատ գծոհ եր մնում, յերը վորեկ թերացում եր նկատում: Իր հոգվածներում և ճառերում Վլադիմիր Իլյիչը ոտնորեցնում եր, թե ինչպես պետք և վերաբերվել դեպի մասնագետները, պահանջում եր ընկերական միջավայր ստեղծել նրանց համար, դեպի ընդհանուր գործ քաշել: Գեպի մասնագետներն ունենալիք վերաբերմունքի մասին V I I-րդ Համագումարը համապատասխան վիտ եր մացրել կոմունիստական կուսակցության ծրագրի մեջ, և այդ կետի հեղինակը Վլադիմիր Իլյիչն եր: Գիտական — տեխնիքական աշխատանքին մեր կուսակցության ծրագրում հատուկ պարբերություն և նվիրված, վորտեղ ասված ե: «Խորհրդային Իշխանությունը արդեն մի շարք միջոցներ և ձևեր առել գիտությունը զարգացնելու և այն արտադրությունը մոտեցնելու համար:

Նոր գիտական հաստատությունների, գործնական
գիտությունների ինտալիտուտների, լորորատու
բիաններին, փորձնական արտադրություն Նոր տեխ-
նիկական մեթոդների կատարելագործումներն ու
գյուտերը ստուգող կայանների մի ամբողջ ցանց
և ստեղծված, սկսված և բոլոր գիտական ուժե-
րի և միջոցների հաշվառումն և ույն: Ռուսաս-
տանի կոմունիստական կուսակցությունն, այդ
բոլոր միջոցները պաշտպանելով, աշխատում և
ավելի ևս զարգացնել այդ և յերկրի արտադրական
ուժերի բարձրացման համար ամենապատշաճ
պայմաններ ստեղծել: Այս պարբերությունը
կուսակցություն ծրագրի նախագծի մեջ կույտ-
ցիչ կերպով վաղիմիկ Բլիշի ջանքերով և մոյվիկ
վաղիմիկ Բլիշի մահը հակայական, միան-
գամայն անսխալակների կորուստ և մեր գիտու-
թյան և տեխնիկայի համար:

Սե՛ծ ուսուցչի ամանդները հիշելով, գիտու-
թյանն ու տեխնիկան պետք և անշեղ կերպով
գնան նրա հանձնարի պծած ուղիով, բնության
ուժերին անհատաբար, շահագործումը վերացնելու
անսխալական անհատաբարությունը փոխադրելու
և մարդկություն համար ընդհանուր բարեկեցու-
թյանն ու լուսավոր տպագր ստեղծելու ուղիով:

60

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0207511

32.238

